

ben módot ad erre az évenkénti elbírálás, de korai tanítási gyakorlat beiktatásával meg lehet oldani a középiskolai tanárság kiképzése során is. A középiskolai tanárok egyetemi tanulmányainak — a tudomány igényeinek megóvásával — nagy figyelemmel kell lenniök az iskolai munka igényeire. (A tanítók egyetemi kiképzésének tervéről a szerző lemond. Az egyetemen nehéz megszerezni a népiskolai oktatáshoz szükséges általános tájékozottságot, ha pedig ehhez még egy szakban való igazi elmélyedés is járul — csak így lenne az egyetemi tanulmányoknak igazi hasznuk —, elviselhetetlen megterhelést jelentene. Másrészt az egyetemre beiratkozott tanítójelöltek közül éppen a legtehetségesebbek és legmozgékonyabbak ott is maradnának és eredetileg tervezett hivatásuk számára elvesznének.)

A füzet második felében a szerző egyes iskolafajok nevelési céljait és művelődési anyagát vázolja. A népiskoláról kevés mondanivalója van, a szakiskolákról nem is kíván bővebben szólni. Megjegyzései elsősorban a középiskolát, szorosabban a gimnáziumot illetik. Bonitz és Exner gimnáziuma lebeg példaként szeme előtt, annak kereteit szeretné étellel megtölteni. Elvben elfogadja eszményképének a természettudományokat és szellemtudományokat egybehangoló, utraquista megoldást, igazi melegséggel azonban csak a humaniorák tanulmányáról szól. A művészi nevelésen kívül a nyelvek, mégpedig leginkább a latin tanításának kérdései foglalkoztatják. (A latint egyébként a reáliskolában és a tanítóképző-intézetben is be akarja vezetni és — bár elsősorban szociális okokból, az átlépés megkönnyítése végett — helyet biztosítana néki a polgári iskolában is.) Mindamellet elismeri a korunk technikai fejlettségéből fakadó követelményeket. De szerinte a magasabbfokú technikai kiképzés igényeit is jobban szolgálja a matematika és fizika elvi összefüggéseiben való tájékoztatás, mint megannyi gyakorlati rész-ismeret és ügyeskedés. Másrészt pedig úgy véli, a közelmúlt eléggé megmutatta, hová vezet a technika, ha a kultúra kormányától elszabadul.

Visszafelé fordul tehát szerzőnk tekintete, amikor a romok közül kivezető utat keresi. Az osztrák gimnázium idealista hagyományaitól remél gyógyulást. Várakozását azonban nem tudjuk teljesen osztani. A nevelés általános kérdéseinek megoldására szűk az a terület, amelyet érdeklődése átfog. Még ha sikerülne is ennek az iskolának, a volt vezetőréteg egykori iskolájának kereteit a régi tartalommal megtöltve, újból helyreállítania, aligha remélhető tőle a mai társadalom problémáinak megoldása.

Ifj. Zibolen Endre.

CHESSER, EUSTACE dr.—DAWE, ZOË: *The Practice of Sex Education*. London, 1945. Medical Publications, Ltd 157 l.

Az angol nevelésügyi kormányzat az elmúlt években röpiratot adott ki (*Educational Pamphlet, No. 119.*) ezzel a címmel: *Sex Education in Schools and Youth Organizations*, és benne hivatalosan támogatja az ifjúság intézményes nemi felvilágosítását és nevelését. Rövid tanfolyamokat ajánl a nevelőknek, hogy ezt a kényes területet hozzáférhetővé tegye számukra, kioktassa őket a tudnivalók anyagáról és a közlés módszeréről, valamint hogy alkalmat adjon a megnyilatkozásra azoknak, akik addig egyéni úttörői voltak az intézményes nemi nevelés munkájának. Szülői értekezleteket tart kívánatosnak, hogy ezen összhangot hozzon létre a szülők és az iskola ilyen irányú munkája között.

Különösen fontosnak tartja, hogy a nemi felvilágosítás és nevelés intézményes formát kapjon a széles néprétegek iskoláiban, mert csak így biztosítható, hogy a helyes ismeretek megfelelő mértékben elterjedjenek. Összefoglalóan közli a szekszuális nevelés helyzetét az 1944. évi iskolareform előtti évekből az angol elemi fokú iskolákban. Nem lesz érdektelen, ha az ismertett mű alapján mi is ideiktatjuk e vázlatot.

1. *Fiziológiai útmutatások* csoportok és osztályok számára:

- a) tervszerű, tárgyilagos nemi oktatás, mint az élettan vagy más természet-tudományi tantárgy integráns része;
- b) valamelyes biológiai útmutatás kis emlősökre vonatkozó ábrák segítségével, az emberre való utalás nélkül;
- c) tervszerű adatgyűjtés az élők világából, vagy a gyermek saját megfigyeléseinek és következtetéseinek értékesítése;
- d) közvetlen egészségügyi beszélgetések leányokkal, gyakran csak a menstruációra korlátozva;
- e) anyaképző tanfolyamok leányok számára;

f) a szükséges ismeretek közlése az írásbeli dolgozatokban, irodalomban, történelemben felmerült kérdésekre adott nyílt feleletekkel;

g) speciális előadások, amelyeket a testület tagjai vagy idegen előadók tartanak az ifjúságnak.

2. A szekszuális magatartás szociális és erkölcsi járuléka.

Tanács és eligazítás egyesek és csoportok számára, felelet személyes problémákra és nehézségekre. Rendszerint az igazgató adja.

A felsorolt eljárások egymást a gyakorlatban nem zárják ki, hanem több fajtát együttesen alkalmaznak ugyanabban az iskolában.

Ami magát a művet illeti, dr. Chesser és Zoë Dawe írása szülők és nevelők számára készült „vezérkönyv”. Nem annyira a szekszuális nevelés szükségessége mellett hoz fel érveket, mint inkább magának a nevelő eljárásnak módját ismerteti. A legtöbb szülő és nevelő, ha a szekszuális vezetésnek szükségességét el is ismeri, nem mer hozzáfogni, mert nem talál rá szavakat, nem tudja ennek a területnek a gyermek számára megfelelő szótárát. Ezen akar segíteni a könyv.

Első részében, melyet az orvos-szerző írt, elsősorban a szülők számára ad értékes útmutatásokat, hogyan felelhetnek a gyermek hozzájuk intézett kérdéseire. Megvilágítja a szülő, nevelő és a gyermek viszonyát a szekszuális neveléshez, végül a probléma helyzetét az angol iskolákban.

A második rész Zoë Dawe munkája, aki maga elemi iskolai tanítónő s a modern szekszuális nevelés egyik úttörője Angliában. Zoë Dawe részletes tanítástervet közöl nevelők számára, bőséges didaktikai utalással és képanyaggal.

A továbbfoglalkozni óhajtók számára értékes bibliográfia, filmjegyzék és az e kérdéssel foglalkozó angol társaságok jegyzéke egészíti ki a könyvet.

Mindkét szerző felfogása szerint helytelen, ha a nemi nevelés csak a magasabbfokú iskolákban kap helyet. Hiszen a gyermektársadalom túlnyomó része elemi fokú iskolába jár, s mivel belőlük kerül ki a felnöttek társadalmának többsége, az ő helyes irányításuk nem lehet kevésbé fontos a magasabbfokú iskolák tanulóinál.

A nemi felvilágosítás és nevelés tulajdonképeni ideje a serdülés, a 13—14. életév. Ez összhangban van az angol elemi iskolák életteni tantervével. De a szerzők azon a nézeten vannak, hogy nagy előny a gyermek lelki fejlődésére, ha a kérdés bizonyos részeit már korábban megismeri, mielőtt az erősen emocionális jellegű serdülőkori képzettársítások fellépnének. Kisgyermekeknek e tárgyról beszélni a szerzők szerint könnyű, mert nagyon érdekli őket, hogyan hozzák létre „kisbabákat” a növények, állatok. Az erre vonatkozó tanulmányok hasznos bevezetői a későbbi, serdülőkori rendszeres munkának, s így az iskolának a nemiség kérdéseivel már az óvodában foglalkoznia kell — persze észszerűen csak azzal, amit a gyermek már megérthet és amire szüksége van.

Amikor ebben a nemben annyi selejtes és felelőtlen írás jelenik meg a könyvpiacra, jól esik ezt a nevelői és tudományos felelősségtudattól áthatott könyvet olvasni. Erkölcsi utalás kevés van benne. Erkölcsi „prédikáció”, a gyermek felé nem is ajánl, mert tudja, hogy a serdülők világában az ilyesmi éppen ellenkező hatást ér el. Azt is tudja, hogy ezekkel a kérdésekkel ijesztgetni sem tanácsos, ha a káros pszichikai következményeket el akarjuk kerülni. Nevelő törekvése és ereje a tények tárgyilagosa, világosa, nem nagyképű, de annál komolyabb hangú feltárában rejlik. Ezzel akarja elkerülni, hogy ez a terület akár a tisztátalan vágymisszika, akár a mocskos viccelődés terepévé legyen. A nemiség az életnek éppen olyan természetes velejárója, mint az evés vagy az alvás. Az egyén akkor uralkodik fölötté biztosan, ha nyugodtan szembenéz vele, s csak így teljesítheti, amit e téren az erkölcs, a társadalom és saját lelke követel tőle.

Erre a nyugodt szembenézésre akarja ránevelni dr. Chesser és Dawe könyve az ifjúságot a szülőknél és nevelőknél keresztül, illetve általuk a jövő szülőit és nevelőit.

A magyar köztudatban az angol szigetország ifjúsága úgy él, mint amely számára a szekszuális aránylag nem nagy probléma. Hogy vajjon ez éppen nevelésük eredménye, éghajlatuk vagy vérmérsékletük következménye — nem kutatjuk. De annál inkább gondolkodásra késztet, hogy a nevelésügyi kormányzat jónak látta az intézményes irányítást. Célserű lenne meggondolnunk, mit és hogyan hasznosíthatnánk belőle még alakulóban levő általános iskolánkban, amelynek V—VI. osztályos természetrajzában és „Az ember élete” nevű VII—VIII. osztályos tantárgyában ez a kérdés minden vonatkozásában szóba kerülhetne.

Vajda György Mihály.